

Gästredaktionell kommentar

Vilken roll ska undervisningen i skolan spela i en tid av klimatförändringar, och vad ska hållbarhetsarbete fyllas med för innehåll i skolans olika ämnen? För svenskämnet del är svaret inte självklart. Räcker det med att arbeta med svenskämnet som ett demokratiämne och på så vis knyta an till skolans värdegrund? Eller ska elever uppmuntras att skriva uppsatser om följderna av minskad biologisk mångfald och läsa ekokritisk litteratur?

Att utforma undervisning som är utvecklande och meningsfull för eleverna, när de lever i en så orolig tid som vår, är ingen lätt uppgift. Enligt Keri Facer (2019) kan emellertid vi som ansvarar för undervisning bidra med en hel del.¹ Vi kan få elever att sätta ord på, och förstå, de problem som vi står inför och samtidigt väcka tankar om att många olika sorters framtid är möjlig. Tanken att det är vi människor som skapar framtiden och kan forma – och omforma – den är då central, liksom idén att de sätt som vi resonerar om vår framtid på är avgörande för de möjligheter som vi ser när vi blickar framåt.

Frågan är emellertid om det är meningsfullt att diskutera undervisningens roll ur olika hållbarhetsperspektiv, utan att vi som ansvarar för undervisning också funderar över vad vi vill med denna på ett djupare plan. Ska undervisning verka för att elever så snabbt som möjligt kan passas in i en befintlig samhällsordning och på så vis bidrar med specialkunskaper? Eller ska undervisning ge unga en bild av framtiden som något som de på egen hand kan forma, genom att ta sitt ansvar som individer? Eller ska undervisning stötta elever i förmågan att kunna hantera den ovisshet som står för dörren, när följderna av klimatförändringarna visar sig?

Om det sistnämnda är viktigt för oss är psykologen Jerome Bruners ord om att vi är berättelser, både individuellt och kollektivt, betydelsefulla (Bruner, 2002)². De utsagor som vi ger om oss själva och andra har ett värde, inte enbart som förklaring på varför vi blivit de vi är utan också för att berättelserna om oss själva bidrar till att forma individuella och kollektiva identiteter som har betydelse ur ett framtidsperspektiv. Med detta synsätt blir skolans uppgift att ge elever möjlighet att verbalisera tankar om framtiden, och stötta dem när de gör detta. Hänsyn behöver då tas både till de omständigheter som format oss historiskt, och till dagsaktuella händelser. Kanske är det viktigaste hållbarhetsarbetet, som Facer (2019) skriver, en "närvarandets pedagogik" där elever får fördjupa sin förståelse av samtidens företeelser och samtidigt ges tillfälle att öva sig i att se komplexiteten i det som sker, för att därigenom kunna utveckla tankar om potentiella framtidsvägar.

1 Facer, K. (2019). Storytelling in troubled times: what is the role for educators in the deep crises of the 21st

2 Bruner, J. (2002). Kulturens väv. Utbildning i kulturpsykologisk belysning. Daidalos.

Kanske är det detta, med Ana Cecilia Dinersteins ord (2015), som innebär att ”organisera hopp” individuellt och kollektivt, och verka för tillit utan att aningslöshet frodas.³ I så fall är det lätt att se möjligheter att genom svenskämnet bidra till samhällets hållbarhetsarbete. I svenskämnet ägnar vi oss åt att ta del av andras berättelser och skriva egna texter. Vi övar oss också i att förhålla oss kritiskt till texter genom att fundera över texters budskap, och diskutera dessa budskap i relation till de sammanhang som de är sprungna ur. Vi ägnar oss även åt annat som är värdefullt om ”närvarandets pedagogik” ska kunna realiseras, eftersom vi ägnar oss åt vad det är i texter som engagerar oss, och varför vi fångas av texter (se ”attachment” i Felski, 2020)⁴.

Det som föreliggande nummer av *Forskning om undervisning och lärande 2021:3* lyfter fram kan sägas utgöra exempel på ”närvarandets pedagogik” genom innehållet i artiklarna. I *Bildning för hållbar utveckling – och dess potential för svenskämnets undervisning* visar **Simon Wessbo** och **Ola Uhrqvist** hur bildningsbegreppet har likheter med konceptionen av lärande för hållbar utveckling, och hur lärande för hållbar utveckling kan ges en tydligare kärna genom bildningsbegreppet. Detta gör de genom att se svenskämnet som ett sammanhållande kitt som förenar kunskaper från olika ämnen genom den mänskliga erfarenhet som berättelser ger tillgång till. Lärandet får då ett existentiellt fokus, som hos Nussbaum (1998), samt en inriktning mot post-humanistim (Biesta, 2014).

I den därpå följande artikeln, *Att göra sin röst hörd. En didaktiskt orienterad bilderboksanalys av Naturen och Mitt bottenliv – av en ensam axolotl* visar **Anna Lyngfelt** och **Eva Söderberg** hur samtal utifrån bilderböcker kan fördjupa förståelsen av vår samtid genom att tankar väcks om ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet – i förning. I dessa böcker är de olika formerna av hållbarhet – eller snarare brist på hållbarhet – avhängiga varandra och inga svar är givna. En narratologisk analys inriktad på berättelsernas röster föreslås, som går att länka till elevröster i klassrummet. De bilderböcker som analyseras är valda för att de är komplexa och passar läsare i alla åldrar.

I artikel nummer tre och fyra uppmärksammas lärarnas roll för undervisning om hållbarhet i svenskämnet, inklusive organiseringen av undervisningen. I *Poesididaktik och kulturell hållbarhet – bortom mätbarhetens horisont* skriver **Karolina Pettersson** om de svårigheter som universitetslärare upplever med att ge läsning av poesi och poesididaktik utrymme inom ramarna för lärarutbildningen. Hennes resonemang utgår från intervjuer med åtta universitetslärare på lika många lärosäten, där alla är verksamma som lärarutbildare inom ramen för ämneslärarutbildningen.

I artikel fyra, *Svenskundervisning i språkligt heterogena klasser: lärares uppfattningar om språk och hållbarhet*, av **Katerina Kuksa**, **Anna Lyngfelt** och **Birgitta Ljung Egeland**, utgör social hållbarhet fokus genom intervjuer av lärare som är verksamma i skolklasser med ett stort antal nyanlända elever. Här framgår det tydligt att målet att inkludera alla elever och förbereda dem på ett liv som medborgare i Sverige är

3 Dinerstein, A. C. (2015) The politics of autonomy in Latin America. The art of organising hope. Palgrave Macmillan.

4 Felski, R. (2020). Hooked: art and attachment. University of Chicago Press.

Gästredaktionell kommentar

svårt att förena med snäva ekonomiska ramar och krav på snabb måluppfyllelse.

I numrets allra sista artikel, *"Jag vet att man inte kan förändra världen, men man kan ha ambitioner"* – sociala hållbarhetsperspektiv på ett musik- och poesiprojekt undersöker **Katharina Dahlbäck** och **Catharina Schmidt** möjligheter och hinder för konstnärliga samverkansprojekt genom att lyfta fram relationen mellan rumslig, social och didaktisk inkludering, samt betydelsen av denna relation ur ett hållbarhetsperspektiv. Även här utgör intervjuer forskningsmetod, när röster ges utrymme både i och utanför skolan genom samverkansprojektet. I artikeln utgör kunskap inom forskningsområdet Art Education for Sustainable Development (AESD) utgångspunkten för resonemangen.

Med dessa fem artiklar försöker vi som bidragit till tidskriftsnumret att rikta fokus på undervisningsinnehåll och lärande som behöver stärkas, om svenskämnet ska kunna bidra till hållbar utveckling i vår samtid och en "närvarandets pedagogik" ska kunna utvecklas till att omfatta "organiserat hopp". Vi hoppas att vi genom artiklarna har bidragit till berättelser om vad svenskämnet är och skulle kunna vara, beroende på vad vi fyller ämnet med för innehåll.

En förutsättning är då att vi också blickar bakåt. En dikt ur *Jordlöparens bok* (2020, s. 12), av Thomas Tidholm, får därför avsluta förordet:

En gång kände vi jordlöparen som en bror, som en syster.

En gång kunde vi tala med myrorna.

Vi kunde tala med fåglarna, humlorna, skalbaggar, maskarna
...alla. Så måste det ha varit.

Det var ett samtal över hela jorden. Hur det lät minns vi inte,
men det var som ett stort ludet ackord som aldrig tystnade,
en vaggång, ett långt gången samförstånd i drömmen. Som
suset i sjumilaskogar, underjordiska vatten, moln som rullar
över bergen.

En saga har sagt det.⁵

Anna Lyngfelt, gästredaktör

Foto: Cathrine Andersson Busch

⁵ Tidholm. T. (2020). *Jordlöparens bok*. Ordfront förlag